

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasaulinės prekybos integracijos ir užsakomųjų paslaugų: kaip įveikti naujus iššūkius

(2008/C 10/17)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. vasario 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl *Pasaulinės prekybos integracijos ir užsakomųjų paslaugų: kaip įveikti naujus iššūkius*.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. rugsėjo 12 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas **Gustav Zöhrer**, bendrapranešėjis **Göran Lagerholm**.

438-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. rugsėjo 26-27 d. (2007 m. rugsėjo 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariui balsavus už, 1 — prieš ir 8 susilaikius.

1. Santrauka

1.1 Prekybos pokyčiai ir vis didesnė ekonomikos integracija į pasaulinės prekybos sistemą priklauso nuo daugelio įvairių veiksnių. Vienas svarbiausių jų yra tarptautinis gamybos pasidalijimas, kuris įvairiais gamybos proceso etapais sudarė sąlygas vis dažniau prekiauti tarpiniais produktais (prekėmis ir paslaugomis). Prekyba tarpiniais produktais yra viena svarbiausių pramonės permainų varomųjų jėgų ir ypatinga tarptautinio darbo pasidalijimo forma.

1.2 Esant tokioms sąlygoms, užsakomųjų paslaugų matu tampa tarpinių produktų išorės prekybos srutai. Ši sąvoka skiriasi nuo įprastos apibrėžties ir iš dalies sutampa su tuo, kas yra vadinama „įmonių perkėlimu“. Kad šias sąvokas būtų galima geriau atskirti, galima vartoti „užsienyje užsakomų paslaugų“ apibrėžtį.

1.3 Paslaugų užsakymą užsienyje lemia daugelis veiksnių. Diskusijose šiuo klausimu dažniausiai minimos nedidelės darbo sąnaudos (mažesnis darbo užmokestis ir (arba) socialinė apsauga). Tačiau svarbus vaidmuo tenka taip pat ir žaliavų kainoms ir nedideliu atstumu iki naujų, sparčiai augančių rinkų. Paslaugų užsakymą užsienyje taip pat gali lemti mažesnė jų savikaina dėl ne tokių griežtų aplinkos apsaugos įstatymų arba mokesčių lengvatų.

1.3.1 Paslaugų užsakymas užsienyje nėra naujas reiškinys. Tai yra gamybos organizavimas, pagrįstas darbo pasidalijimu, kuriuo remdamosi įmonės gamina tai, ką jos gali pagaminti geriausiai ir pačiomis mažiausiomis sąnaudomis. Informacinės technologijos ir pigus ryšys leidžia dar labiau paspartinti šią plėtrą ir sudaro sąlygas tarptautinei prekybai daugelyje naujų sričių, ypač paslaugų sektoriuje.

1.3.2 Pigi ir veiksminga transporto sistema yra pagrindinė paslaugų užsakymo užsienyje sąlyga.

1.4 Šiuo metu pasaulyje prekiaujama prekėmis, kurių kiekis yra penkiolika kartų didesnis negu 1950 m., o jų dalis pasaulio BVP padidėjo tris kartus. Pasaulinė paslaugų prekyba dabar auga beveik vienodai kaip ir prekyba prekėmis, ir sparčiau nei BVP.

Paslaugos sudaro šiek tiek mažiau negu 20 proc. pasaulio prekybos.

1.5 1992-2003 m. tarpinių produktų dalis, palyginti su bendrąja importo apimtimi, padidėjo nuo 52,9 proc. iki 54,1 proc., o gamybos priemonių — nuo 14,9 proc. iki 16,6 proc. Plataus vartojimo prekių dalis šiek tiek sumažėjo. Tarp įvairių tarpinių produktų gerokai didesnė dalis tenka dalims ir sudedamosioms dalims.

1.6 Tendencijos regionų lygiu taip pat labai skiriasi. Mažėjant 15 Europos Sąjungos valstybių narių, Japonijoje ir JAV importuojamų tarpinių produktų daliai, Kinijoje, Pietryčių Azijoje ir naujosiose ES valstybėse narėse (10 Europos Sąjungos valstybių narių) ji didėjo.

1.7 Prekyba paslaugomis sparčiai augo pirmiausiai „kitų paslaugų“ kategorijoje, apimančioje su verslu susijusias paslaugas. Iš jų labiausiai augo finansinių, kompiuterių ir informacinių technologijų paslaugų prekyba. Paslaugų užsakymai naudingiausi buvo JAV, 15 Europos Sąjungos valstybių narių ir ypač Indijai.

1.8 ES sėkmingai išsaugojo lyderės poziciją pasaulinės prekybos srityje, tiek prekių, tiek ir paslaugų sektoriuje. Europos ekonomika pirmąją daugelyje vidutinių technologijų pramonės sričių ir kapitalui imlių prekių srityje. Susirūpinimą kelia didėjantis prekybos su Azija deficitas ir menki informacijos ir ryšių technologijų (IRT) sektoriaus rodikliai.

1.9 Užsienyje užsakomos paslaugos skatina prekybą, o tai didina bendrąją gerovę. Tačiau Komitetas taip pat supranta, kad šioje srityje, kaip įprasta, vieni turi naudoti, o kiti patiria nuostolių. Pastaruosius paprastai nustatyti yra lengviau, kadangi poveikis juntamas iš karto (pvz., darbo vietas praradę darbuotojai).

1.10 Atsižvelgiant į tai, kad tokia prekybos tarpiniais produktais raida naudinga ES, būtina, kad Europos Sąjunga teigiamai vertintų ir aktyviai remtų laisvą ir sąžiningą pasaulinę prekybą ir imtųsi aktyvios globalizacijos strategijos. Tačiau daugiausia dėmesio turėtų būti skirta tam, kad jos pranašumais būtų pasinaudota visoje ES.

1.11 ES veiksmams turėtų būti siekiama sudaryti vienodas sąlygas ir užtikrinti tvarų (ekonominiu, socialiniu ir aplinkos apsaugos požiūriu) pasaulinės prekybos vystymąsi.

1.12 ES turėtų tinkamai įvertinti savo pranašumus ir juos stiprinti. Pirmiau minėtuose vidutinių technologijų sektoriuose įdiegiama daugelis inovacijų. Tačiau, be viso to, reikalingos tiek materialios, tiek ir nematerialios investicijos į naujas sritis.

1.13 Atsižvelgiant į užsienyje užsakomųjų paslaugų vystymą, reikia skubiai atlikti daugiau ir įvairesnių tyrimų. Komitetas rekomenduoja Komisijai atlikti tyrimą, kuris apimtų galimus trumpalaikius ir vidutinės trukmės scenarijus dalyvaujant atitinkamiems suinteresuotiems subjektams. Toks tyrimas galėtų būti sektoriaus tyrimų, įgyvendinant naująją pramonės politiką, dalis ir tapti sektorinio socialinio dialogo diskusijų pagrindu.

1.14 Svarbiausi atsakymai į iššūkius, kuriuos Europai kelia pasaulinės prekybos integracija ir vis dažniau perkeliama Europos pramonės įmonės, pateikiami Lisabonos strategijoje. Esant tokioms sąlygoms, Komitetas pabrėžia, kad, siekdama prisitaikyti ir išlaikyti konkurencingumą vykstant globalizacijai, Europos Sąjunga turėtų spręsti šiuos svarbius klausimus:

- vidaus rinkos sukūrimas ir stiprinimas;
- inovacijų skatinimas;
- užimtumo didinimas.

2. Bendrosios aplinkybės ir nuomonės rengimo priežastys

2.1 Prekybos srities pokyčius ir didėjančią ekonomikos integraciją į pasaulio prekybos sistemą lemia daug įvairių veiksnių (prekybos liberalizavimas, mažėjančios transporto ir ryšių sąnaudos, augančios pajamos, didėjantis tarptautinis darbo pasidalijimas ir kt.). Vienas svarbiausių veiksnių — didėjantis tarptautinis gamybos pasidalijimas, lėmęs, kad įvairiuose gamybos proceso etapuose vis dažniau prekiaujama tarpiniais produktais (prekėmis ir paslaugomis). Dėl šio tarpinių produktų prekybos, apibūdinamos kaip užsakomosios paslaugos, didėjimo pasaulio ir regionų lygiu restruktūrizuojama daugelis gamybos procesų ir tai vyksta daugelyje paslaugų sektoriaus sričių.

2.2 Tradiciniams lyginamiesiems išsivysčiusių pramonės šalių pranašumams iš visų pusių daromas vis didesnis spaudimas jų kvalifikuotos darbo jėgos ir techninių žinių apie produktus ir (arba) gamybos procesus požiūriu. Šioje greitai kintančioje aplinkoje įvairiuose ekonomikos sektoriuose, o ypač didelės pridėtinės vertės paslaugų sektoriuje, ES susiduria su naujais konkurentais. Todėl ES verslas patiria vis daugiau sunkumų.

2.3 Prekyba tarpiniais produktais yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių pramonės permainas, ir yra ypatinga tarptautinio darbo pasidalijimo forma, kuri sparčiai išstumia tradicines internacionalizacijos formas. Visiškai akivaizdu, kad rinkų globalizacija ir techninė pažanga leidžia suskaidyti tam tikro produkto gamybą į įvairius veiklos etapus, kurie paprastai vyksta kelete šalių.

2.4 Viena vertus, šioje nuomonėje svarstoma, koku būdu, visų pirma Azijos valstybių (ypač Kinijos ir Indijos) vystymasis ir naujųjų Europos Sąjungos valstybių integracija, spartina užsakomųjų paslaugų ir prekių srities raidą. Kita vertus, svarbu nustatyti, kokią įtaką naujųjų pasaulio prekybos gigantų atsiradimas ir su tuo susijusios pasaulinės permainos daro ES ekonomikai ir jos lyginamajam pranašumui, ypač tose rinkose, kuriose ES šiuo metu pirmauja. Pirmiausia tai yra vidutinių technologijų ir kapitalui imlios pramonės šakos, pvz., automobilių ir farmacijos pramonė bei specialios įrangos gamyba.

2.5 Šioje nuomonėje nėra svarstomi gamybos perkėlimo klausimai, kurie buvo aptarti kitose Komiteto nuomonėse.

2.6 Apibendrinant galima pasakyti, kad šiame dokumente nagrinėjamas įdomus pramonės reiškinys, versiantis ES įmones stiprinti lyginamąjį pranašumą, kuris buvo naudingas praityje, tačiau jau nėra užtikrintas net ir tokiuose visiškai naujuose ekonomikos sektoriuose kaip, pvz., paslaugos. Išanalizavus vystymosi tendencijas būtų galima nustatyti sektorius, kurių konkurencingumas šiuo metu yra žemas arba kurie gali tapti nekonkurencingi ateityje, ir patarti, kokių veiksmų turėtų imtis pramonė.

3. Pasaulinės prekybos vystymasis

3.1 Toliau pateikiama analizė yra pagrįsta tyrimu, kurį 2006 m. spalio mėn. Ekonomikos dokumentų serijoje 259 numeriu paskelbė Europos Komisijos Ekonomikos ir finansų reikalų generalinis direktoratas ⁽¹⁾.

3.1.1 Tyrimas apėmė 1990-2003 m. laikotarpį. Šis laikotarpis įdomus tuo, kad 10-ojo dešimtmečio pradžioje įvyko visai Europai svarbių pasaulinės prekybos pokyčių. Tarptautinėje prekyboje didesnę vaidmenį ėmė atlikti Kinijos Liaudies Respublika, kuri vėliau įstojo į Pasaulio prekybos organizaciją. Tolesnis bendrosios rinkos vystymasis sudarė sąlygas sustiprinti ES integraciją. Politinis ir ekonominis Vidurio ir Rytų Europos valstybių atsivėrimas ir jų integracija į ES leido išplėsti vidaus rinką. ES išaugo nuo 12 valstybių narių 10-ajame dešimtmetyje iki 27 valstybių narių šiandien.

3.1.2 Kartu svarbūs pokyčiai, sustiprinę šių šalių padėtį pasaulio prekyboje, vyko Indijoje, Rusijoje ir Lotynų Amerikoje (ypač Brazilijoje).

⁽¹⁾ Ekonomikos dokumentai, Nr. 259 „Pasaulinė prekybos integracija ir užsakomosios paslaugos. Kaip ES sprendžia naujus iššūkius“ (angl. *Global trade integration and outsourcing: How well is the EU coping with the new challenges?*), Karel Havik ir Kieran McMorro.

3.1.3 Kadangi baigiant šį tyrimą patikimų duomenų apie tolesnį vystymąsi po 2003 m. dar nebuvo, todėl negalima pateikti jokių pagrįstų išvadų. Tačiau galima teigti, kad ir Bulgarijos bei Rumunijos tendencijos yra panašios į tyrime nagrinėjamų 10 naujų Europos Sąjungos valstybių narių tendencijas. Tekstilės pramonės pavyzdys rodo, kad stebimi pokyčiai įgyja vis didesnę pagreitį.

3.2 Šiuo metu pasaulyje prekiaujama prekėmis, kurių kiekis yra penkiolika kartų didesnis nei 1950 m., o jų dalis pasaulio BVP padidėjo tris kartus. Pasaulinė prekyba paslaugomis didėja beveik taip pat sparčiai, kaip ir prekyba prekėmis (nuo 10-ojo dešimtmečio vidutiniškai apie 6 proc. per metus), ir viršija BVP augimą. Paslaugoms tenka šiek tiek mažiau negu 20 proc. visos tarptautinės prekybos.

3.2.1 Nors bendrosios tendencijos daugiausia išlieka tos pačios, augimas skirtingose prekių ir paslaugų kategorijose labai skiriasi.

3.2.2 Kaip teigiama įžangoje, tarptautinis darbo pasidalijimas yra vienas svarbiausių pasaulinės prekybos vystymąsi lemiančių veiksnių. Darbo pasidalijimas lemia nuolat didėjančią tarpinės prekybos (prekių ir paslaugų) apimtį. Šį tarpinių produktų (pvz., pusgaminių, dalių ir sudedamųjų dalių) arba užsakomųjų paslaugų didėjimą lemia daugelio gamybos procesų reorganizavimas pasaulio arba regionų (ne nacionaliniu) lygiu ir yra atspindys itin didelių TUI (tiesioginių užsienio investicijų) srautų, kurie padidėjo nuo mažiau negu 5 proc. pasaulio BVP 1980 m. iki daugiau kaip 15 proc. 10-ojo dešimtmečio pabaigoje. Tačiau ne visos tiesioginės užsienio investicijos yra susijusios su užsakomosiomis paslaugomis.

3.2.3 Daugeliui paslaugų sektoriaus sričių didelės įtakos turi globalizuotos gamybos sistemos, kurios kartu su veiksmingomis informacijos ir ryšių technologijomis (IRT) sudaro sąlygas užsakomosioms paslaugoms arba, kitais žodžiais tariant, „vertikaliai specializacijai“ vystyti.

3.2.4 Gamybos procesų internacionalizavimas regionų arba pasaulio lygiu lemia didėjančią pramonės sektorių ir pramonės įmonių tarpusavio prekybą. Šalies eksportas bet kurioje pramonės srityje vis dažniau priklauso nuo tarpinių produktų, kuriuos gamina tos pačios pramonės įmonės arba tarptautinės bendrovės pavaldžioji įmonė, importo.

3.3 Įvairių produktų gamybos etapų apžvalga

3.3.1 Pagal JT makroekonomikos kategorijų klasifikatorių produktus galima skirstyti pagal jų galutinę vartojimo paskirtį (pvz., tarpiniai produktai, plataus vartojimo produktai arba gamybos priemonės).

3.3.2 1992-2003 m. tarpinių produktų importo dalis išaugo nuo 52,9 proc. iki 54,1 proc. ir gamybos priemonių — nuo 14,9 proc. iki 16,6 proc. Plataus vartojimo prekių dalis šiek tiek sumažėjo. Tarpinių prekių srityje įvyko reikšmingas postūmis

dalių ir sudedamųjų dalių kategorijos link, ypač IRT ir automobilių pramonėje.

3.3.3 Regionų lygiu tendencijos taip pat labai skyrėsi. Tuo metu, kai tarpinių prekių importo dalis 15 Europos Sąjungos valstybių narių, Japonijoje ir JAV mažėjo, ji padidėjo Kinijoje, Pietryčių Azijoje ir naujosiose ES valstybėse narėse (10 Europos Sąjungos valstybių narių).

3.4 Tai nėra taikoma 15 Europos Sąjungos valstybių narių prekybai ir prekybos tendencijoms. Tačiau būtina pažymėti, kad būtent jos sudaro didžiąją dalį — nuo dviejų trečdalių iki 80 proc. — atskirų ES valstybių narių prekybos. Esant tokioms sąlygoms, užsakomųjų paslaugų matas yra išimtinai tarpinių prekių išorės prekybos srautai, o tai neatitinka įprasto užsakomųjų paslaugų apibrėžimo ir tam tikru požiūriu iš dalies sutampa su vadinamuoju „įmonių perkėlimu“. Norint šias dvi veiklos sritis atskirti, būtų galima vartoti „užsienyje užsakomųjų paslaugų“ apibrėžtį.

4. Paslaugų užsakymo užsienyje didėjimo priežastys

4.1 Esama daug įvairių priežasčių, kodėl įmonės nusprendžia perkelti gamybą arba jos dalį į užsienį. Šiuo metu pagrindinė priežastis yra mažesnės darbo sąnaudos. Tačiau svarbų vaidmenį atlieka ir tokie veiksniai kaip mažesnė žaliavų kaina arba nedidelis atstumas iki augančių rinkų. Neigiamą poveikį tokiam sprendimui gali turėti nedidelis produktyvumas, nestabilios teisinės sistemos, infrastruktūros trūkumai, prekybai nepalankios sąlygos (pvz., muitai, normos) ir nepakankama kontrolė arba nepakankami veiksmai susidariusiai padėčiai ištaisyti.

4.2 Gamybos pajėgumų perkėlimas arba produktų, kuriuos įmonė anksčiau gamino pati, užsakymas nėra naujas reiškinys. Vietinės darbo jėgos pakeitimas darbo jėga užsienyje daugelį metų buvo įprastas reiškinys visose išsivysčiusiose pramonės šalyse. Užsakomosios paslaugos iš esmės atitinka darbo pasidalijimo ir įmonių konkurencingumo išsaugojimo mažinant sąnaudas principą, specializuojantis toje srityje, kurioje įmonės našumas yra didžiausias. Nauja yra tai, kad informacijos ir ryšių technologijų (IRT) plėtra pastaraisiais metais suteikė galimybę užsakyti naujų kategorijų paslaugas ir prekių gamybą. IT ir pigus ryšys sudarė sąlygas įmonėms užsakyti daugelį paslaugų, kurios gali būti perduodamos (atgaminamos) skaitmenine forma, pvz., IT pagalba, netiesioginio aptarnavimo operacijos (angl. *back office*), skambučių centrų, programavimo paslaugos ir kai kurios mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros funkcijos.

4.2.1 Panašiai IRT paskatino ir tolesnį užsakomųjų paslaugų vystymąsi produktų gamybos srityje, kadangi tarpinius produktus dabar nesunku užsakyti iš įvairių tiekėjų. Reikiamu laiku tiekiamos produkcijos gamybos metodai labai priklauso nuo IRT, kad vienu metu mažesniais ar didesniais atstumais būtų galima koordinuoti įvairių gamintojų atskirų dalių ir sudedamųjų dalių gamybą ir tiekimą.

4.3 Veikla, kuri gali būti laikoma užsakomosiomis paslaugomis, paprastai gali būti perkelta į užsienį. Gamybos perkėlimas gali tapti tam tikra užduočių organizacijoje perdavimo į užsienį arba nepriklausomam tiekėjui forma.

Kaip pirmiau minėta, tai nėra visiškai naujas reiškinys, tačiau sparti IRT plėtra ir sumažėjusi ryšių kaina sudarė sąlygas prekiauti daugeliu naujų paslaugų abipus sienos. Tokios užduotys, pvz., techniniai brėžiniai architektūroje, rentgeno nuotraukų aprašymas arba tam tikros teisinės paslaugos, gali būti atliekamos užsienyje. Taigi IRT vystymasis leido išplėsti tarptautinę prekybą, mažinti operacijų savikainą ir prekiauti visiškai naujomis paslaugomis. Tai primena tarptautinės konteinerių sistemos, kuri buvo pradėta naudoti 6-ajame dešimtmetyje, įtaką, kuri taip pat lėmė staigų tarptautinės prekybos pakilimą^(?).

4.4 Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriama užsienyje užsakomoms paslaugoms. Tačiau bendrojoje politinėje diskusijoje šis klausimas dažnai painiojamas su TUI. Pavyzdžiui, pasitaiko atvejų, kai užsakomosiomis paslaugomis/įmonių perkėlimu yra laikomi tam tikri veiksmai, kurie iš tikrųjų yra tik įmonių plėtros, persikeliant dirbti į vietos rinkas, dalis. Siekiant nustatyti, ar tam tikras gamybos pajėgumų perkėlimas laikytinas įmonių perkėlimu, reikėtų apibrėžti, kokiai rinkai bus dirbama. Verslo plėtra į užsienį siekiant vienintelio tikslo — dirbti užsienio rinkoms (vertikalios TUI) nebūtinai — net ir trumpalaikėje perspektyvoje — turi neigiamos įtakos užimtumui šalyje, kurioje įmonė įsteigta. Priešingai, ji gali turėti teigiamos įtakos pagrindinės įmonės pelningumui ir užimtumui.

4.5 Tačiau, žinoma, ne tik mažesnės darbo sąnaudos (nedidelis darbo užmokestis ir (arba) mažesnis socialinis saugumas) ir poreikis būti arčiau rinkų verčia įmones perkelti gamybą. Tai gali lemti mažesnės sąnaudos dėl, pvz., ne tokio griežto aplinkos apsaugos srities reglamentavimo arba mokesčių lengvatos. Įdomus pastarojo meto įmonių perkėlimo pavyzdys yra Europos cemento pramonė. Dėl labai išaugusių energijos kainų Europoje — iš dalies dėl ES prekybos išmetamųjų teršalų leidimais sistemos ir tiesioginio įmonių išmetamo anglies dvideginio dujų ribojimo — kai kurie Europos cemento gamintojai klinkerio gamybą perkėlė į Kiniją.

4.6 Pagaliau kita būtina paslaugų užsakymo užsienyje sąlyga yra išlaidų požiūriu veiksminga ir efektyvi transporto sistema.

5. Prekių gamybos užsakomosios paslaugos

5.1 Užsakomąsias paslaugas, studijoje apibrėžiamas kaip gamybos užsakymai išorės tiekėjams arba specialiai ne ES šalyse įsteigtiems padaliniais, lemia šie veiksniai:

(?) Vežimas konteineriais yra intermodalinė generalinių krovinių ir į atskiras dalis išskirstomų produktų vežimo ISO standartus atitinkančiais konteineriais sistema. Prekės juose įvairiomis transporto priemonėmis (konteineriniais laivais, sunkvežimiais, geležinkelio ir lėktuvais) gali būti lengvai pervežamos iš vienos vietos į kitą. Vežimas konteineriais laikomas svarbiausia logistikos naujove, XX a. sukėlusia perversmą krovinių vežimo valdymo srityje ir drastiškai sumažinusią vežimo sąnaudas.

— Pasaulio prekybos srautus vis dažniau lemia gamybos struktūrų internacionalizavimas ir didėjantys pasauliniai TUI srautai.

— Didėja tarpiniams produktams (ypač dalims ir sudedamosioms dalims) ir gamybos priemonėms tenkanti pasaulinio importo dalis. Tai lemia prekybos tarp pramonės sektorių ir įmonių didėjimą.

— Labai išaugo vienas kitą papildantys dviejų kryptų prekybos srautai tarp išsivysčiusių pramonės šalių ir besivystančių arba sparčiai augančios ekonomikos šalių. Mažėjant tarpinių produktų importo daliai 15 Europos Sąjungos valstybių narių, JAV ir Japonijoje, mažiau išsivysčiusių regioninių partnerių — didėjo.

— Tam tikrų gamybos etapų užsakomosios paslaugos yra s IRT ir automobilių pramonės, turinčios visame pasaulyje veikiančių įmonių, ypatumas.

6. Užsakomųjų paslaugų rinka

6.1 Pasaulinė prekyba paslaugomis nuo 10-ojo dešimtmečio vidurio sparčiai augo neatsilikdama nuo prekybos prekėmis ir gerokai viršijo BVP augimą. Prekyba paslaugomis nuo 3,8 proc. BVP 1992 m. padidėjo iki 5,7 proc. 2003 m.

6.2 Tuo metu, kai augimas transporto ir turizmo kategorijose pasiekė BVP augimo lygį, augimas „kitų paslaugų“ kategorijoje, apimančioje su verslu susijusias paslaugas, buvo gerokai didesnis. Tarp šių paslaugų ypač sparčiai augo finansų, kompiuterių ir informacinių paslaugų srityse.

6.3 Grynosios vertės požiūriu (eksportas atėmus importą), užsakomosios paslaugos buvo naudingos JAV, 15 Europos Sąjungos valstybių narių ir Indijai; Indijos gaunama nauda buvo palyginti didžiausia.

7. ES ekonomikos pranašumai ir trūkumai

7.1 ES nuo 1990 m. sėkmingai išsaugojo lyderės poziciją pasaulinės prekybos srityje, tiek prekių, tiek ir paslaugų sektoriuje. Iš dalies tokią padėtį lėmė tai, kad vijimosi proceso investicijoms imlaus tarpsnio metu dešimtojo dešimtmečio pradžioje pirmenybė buvo teikiama kapitalui imliams prekes gaminančioms pramonės šakoms, kuriose ES pozicija yra palyginti tvirta. ES pirmąja daugelyje vidutinių technologijų ir kapitalui imlių prekių gamybos sričių, o ypač pasaulinėje automobilių gamyboje, farmacijos pramonėje, specialios įrangos gamybos bei finansų ir verslo paslaugų srityse.

7.1.1 1992-2003 m. ES išorės prekybos pelnas išaugo nuo 0,5 proc. iki 1,5 proc. BVP ir labai prisidėjo prie bendro BVP augimo.

7.1.2 Svarbiausias ES ekonomikos pranašumas neabejotinai yra jos vidaus rinka. Tai ne tik stabili teisinė sistema, bet ir atitinkamai didelė vidaus rinka. Įvykus plėtrai dalis paslaugų buvo užsakyta naujosiose valstybėse narėse.

7.1.3 Tyrimas rodo, kad užsienyje užsakomoms paslaugoms kai kuriose gamybos srityse, pavyzdžiui, automobilių pramonėje, būdingas orientavimasis į tam tikrus regionus (ES 15 orientuojasi į naujasias valstybes nares, JAV — į Meksiką ir Braziliją, Japonija — į Pietryčių Aziją ir Kiniją). Tai pirmiausia lemia su atstumu susijusios sąnaudos (pvz., transporto). Žinoma, naujųjų technologijų ir paslaugų srityje šios sąnaudos ne tokios svarbios.

7.2 Tačiau tyrime kartu pabrėžiama keletas rūpestį keliančių klausimų, geografiniu požiūriu, didėjantis bendras ES prekybos su Azija deficitas, o technologiniu — ir ES IRT sektoriaus atsilikimas. Ypač reikia atkreipti dėmesį į tai, kad tam tikros besivystančios šalys siekia kuo skubiau tapti vertės grandinės lyderėmis, todėl daug lėšų skiria investicijoms į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą bei švietimą.

7.2.1 Pasaulinėje prekyboje Aziją iki šiol lydėjo sėkmė dažniausia tose produktų srityse, pvz., IRT, kurios, Europos požiūriu, buvo palyginti mažiau svarbios už automobilių, vaistų arba chemijos sritis. Per pastaruosius 15 metų daugelis Azijos šalių specializavosi IRT produktų eksporto srityje⁽³⁾. Tikimasi, kad ateityje besivystydamos šios šalys atsigręš ir į tas pramonės šakas, kuriose iki šiol dominavo ES (kaip rodo tekstilės pramonės pavyzdys).

7.2.2 Prekybos struktūrų požiūriu ES ir Kinija viena kitą labai papildė: ES specializuojasi vidutinių technologijų ir gamybos priemonių srityje, o Kinija — žemųjų technologijų, darbui imlių ir su IRT susijusių produktų srityje. Šis papildomumo modelis tiesiogiai sukuria palankias sąlygas ES prekybos tendencijoms vystytis; daugelis ES valstybių narių šiuo metu gerokai sustiprina savo kainodaros galią augančių rinkų, pvz. Kinijos, atžvilgiu. Šie rezultatai rodo, kad didelėse augančios ekonomikos šalyje vykstantys vėjimosi procesai gali būti abipusiai naudingi, pajamos vienam gyventojui stipriai išaugs tiek išsivysčiusiose, tiek ir besivystančiose šalyse.

⁽³⁾ Pigos gamybos vietas, kuriose dažnai apdorojami ir brangūs aukštųjų technologijų produktai bei naudojama JAV arba Europos gamybinė, prekybinė ir mokslinė patirtis, lemė, kad produktai, pvz., kompiuteriai arba mobilieji telefonai pateikiami į rinką prienamomis kainomis, taigi, juos įsigyti gali platus vartotojų sluoksniai.

7.2.3 Užsakomosios paslaugos, kurias teikia Indija, šiuo metu makroekonominio požiūriu (dar) nėra labai svarbios.

7.3 ES susiduria su šiais vidutinės ir ilgalaikės trukmės išorės prekybos sunkumais:

7.3.1 Sėkmingas ES vystymasis 10-ajame dešimtmetyje buvo daugiausia pradinio, investicijoms imlaus pasaulinės prekybos liberalizavimo etapo, kuris negali tęstis ilgą laiką, rezultatas.

7.3.2 ES atsilieka daugelyje aukštųjų technologijų sričių, pirmiausia IRT.

7.3.3 Azija tampa potencialia konkurente kai kuriose svarbiausiose ES ekonomikos šakose. Kinijos gamintojai, gaminantys nedidele savikaina, greičiausiai dominuos daugelyje technologijoms mažiau imlių pramonės sričių. Ši įtaka ES pramonei bus jaučiama labiau negu JAV arba Japonijai.

8. Užsienyje užsakomų paslaugų pranašumai ir trūkumai

8.1 Dėl užsienyje užsakomų paslaugų auga prekyba naujų rūšių paslaugomis ir naujuose sektoriuose. Teoriškai ir iš empirinių tyrimų žinoma, kad prekyba kuria gerovę. Todėl galima daryti prielaidą, kad užsienyje užsakomos paslaugos didina gerovę pasaulyje. Tai, kad tam tikrų įmonių perkėlimo sąnaudų pranašumas lemia ne toks griežtas visuotinio poveikio aplinkai reglamentavimas, yra, žinoma, trūkumas. Tačiau jei aplinka nėra teršiama, galima teigti, kad įmonių perkėlimas didina ekonominę gerovę. Tačiau akivaizdu ir tai, kad prekybos teikiama nauda dažnai ne visiems vienoda, todėl kyla klausimas, kam Europoje vis dažnesnis įmonių perkėlimas yra naudingas, o kam ne.

8.1.1 Žinoma, įmonės sprendimas užsakyti atlikti tam tikrą užduotį gali pasirodyti netinkamas. Tai gali lemti daugybę priešasčių. Vartotojai gali būti nepatenkinti, jei juos aptarnauja skambučių valdymo centrai, įsikūrę užsienyje, įmonės gali negauti nustatytu laiku ir reikiamos kokybės tarpinių produktų, gali kilti kultūrinio pobūdžio nesusipratimų tarp įmonių ir klientų arba abipus valstybių sienos arba konfidenciali informacija gali nutekėti konkurentams.

8.1.2 Tačiau pirmiausia būtina daryti prielaidą, kad įmonės (arba vyriausybės) sprendimas vystyti gamybą arba atlikti tam tikrą užduotį užsienyje buvo sėkmingas. Kas šiuo atveju gauna naudą ir kas patiria nuostolius?

8.2 Naudos gavėjai

8.2.1 Europos įmonės, užsakančios paslaugas ir perkeliančios gamybą į užsienį

Tai leidžia joms dėl mažesnių darbo sąnaudų potencialiai sutautyti daug lėšų. Laikui bėgant šios įmonės galės pasinaudoti nauju kvalifikuotų darbuotojų potencialu tiek tiesiogiai per savo užsienio padalinius, tiek ir netiesiogiai pirkdamos paslaugas užsienyje iš vietos tiekėjų. Be to, įmonėms, įsikūrusioms Europos valstybėse, kuriose darbo rinka yra tinkamai reguliuojama, geografinės padėties pakeitimas dažnai leidžia lanksčiau reguliuoti darbo jėgos lygį. Gamybos padalinio įkūrimas užsienyje taip pat gali būti naudingas pradėdant veiklą naujose rinkose. Tokie vietiniai gamybos padaliniai leidžia Europos įmonėms teikti prekes ir paslaugas kainomis, kurias jos gali parduoti ir mažo darbo užmokesčio šalyse.

8.2.2 Europos valstybės, tiekiančios užsienyje pagamintus produktus ir teikiančios užsienyje sukurtas paslaugas arba užsienyje užsakytus produktus ir paslaugas

2004 m. ir 2007 m. į ES įstojus 12 naujų valstybių narių, šiuo metu ES yra keletas didelių tiekėjų, kurie gamina ir užsako produktus ir paslaugas užsienyje. Tačiau į užsienį perkeliama gamyba taip pat buvo labai naudinga ir kai kurioms senosioms ES valstybėms narėms, pirmiausia Airijai, kaip valstybei, į kurią perkeliama gamyba. Valstybės šiuo atveju gauna tiesioginę naudą. Trumpalaikė nauda — naujos darbo vietos ir pritrauktos investicijos, o ilgalaikiu laikotarpiu — gaunama nauda iš technologijų ir kvalifikacijos perdavimo vietos darbuotojams, kuris yra susijęs su įmonių sprendimais gaminti užsienyje arba užsakyti produktus ir paslaugas užsienyje.

8.2.3 Užsienyje pagamintų arba užsakytų prekių ir paslaugų vartotojai

Galutiniams užsienyje pagamintų produktų ir paslaugų vartotojams naudingos žemesnės prekių ir paslaugų kainos. Pavyzdžiui, nuo 10 iki 30 proc. sumažėjusių puslaidininkių ir atminties lustų gamybos kainą 10-ajame dešimtmetyje lėmė IT techninės įrangos pramonės gamybos globalizacija. Vartotojams yra labai naudingos ilgesnės darbo valandos daugelyje paslaugų sektorių, pvz., galimybė paskambinti į įmonės skambučių valdymo centrą, įsikūrusį Bangalore po 17 val. Grinvičo (Vidurio Europos) laiku. Kainų mažėjimas, atsižvelgiant į įmonių perkėlimo ir užsakovų paslaugų apimtį, mažina infliaciją ir didina perkamąją galią.

8.3 Patiriantys nuostolius

8.3.1 Dėl įmonių perkėlimo ir užsienyje užsakomų paslaugų darbo vietas prarandantys Europos darbuotojai

Darbuotojų, kurie dėl įmonių perkėlimo praranda darbo vietas, patiriamas nuostolis yra akivaizdus ir tiesioginis. Didelius nuostolius patiria nedidelė sutelkta žmonių grupė, palyginti su dauguma, kuriai įmonių perkėlimas ir užsienyje užsakomos paslaugos apskritai, o ne pavieniui (išskyrus pačią įmonę) yra naudingos. Ši asimetrija tarp naudos gavėjų ir pralaimėtojų leidžia politinę įmonių perkėlimo ekonomiką prilyginti daugeliui kitų diskusijų apie laisvąją prekybą ir importo konkurenciją. Komisijai primygtinai paraginus, Taryba įsteigė Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondą, kurio ištekliais — nors ir ribotais — ES gali šiai grupei padėti.

8.3.2 Europos įmonės, nesugebančios pasinaudoti gamybos perkėlimo arba užsienyje užsakomų paslaugų srities geriausia patirtimi

Pagrindinė problema, su kuria šiuo metu susiduria Europa, yra lėtas našumo augimas. Spartėjant globalizacijai, vis daugiau pramonės įmonių gamybos perkėlimo ir užsienyje užsakomų paslaugų strategijos tampa konkurencine būtinybe. Įmonės, nesugebančios restruktūrizuoti savo veiklos perkeliant gamybos dalį ar perkant tarpinius produktus arba paslaugas užsienyje, praranda konkurencinį pranašumą sėkmingai šią patirtį ES ir už jos ribų panaudojančių konkurentų atžvilgiu. Tai reiškia lėtesnį augimą, kuris gali lemti rinkos praradimą arba visišką gamybos perkėlimą už savo kilmės šalies ribų — abiem atvejais prarandant daugiau darbo vietų negu būtų prarasta, jei gamyba būtų perkelta ir užsienyje būtų užsakomos paslaugos ankstesniuoju etapu.

9. Būtinai veiksmai ir rekomendacijos

9.1 Komitetas priėmė ne vieną nuomonę dėl pasaulio prekybos ir globalizacijos (*), o pastaruoju metu nuomonę dėl *Globalizacijos iššūkių ES ir jos teikiamų galimybių* (REX/228 — pranešėjas H. Malosse). Šioje nuomonėje Komitetas *inter alia* pritaria bendrai globalizacijos strategijai, teisinės valstybės principams pasauliniu mastu, suderintam ir atsakingam prekybos atvėrimui, spartesnei integracijai ir globalizacijai „žmogaus veidu“.

9.1.1 Atsižvelgiant į tai, kad tokia prekybos tarpiniais produktais raida naudinga ES, būtina, kad ji teigiamai vertintų ir aktyviai remtų pasaulinę prekybą ir imtųsi aktyvios globalizacijos strategijos. Tačiau daugiausia dėmesio turėtų būti skirta tam, kad jos pranašumai būtų naudingi visiems ir politinėms diskusijoms. ES turėtų veikti siekdama užtikrinti sąžiningas sąlygas ir (ekonominio, socialinio ir aplinkos apsaugos požiūriu) darnų pasaulio prekybos vystymąsi.

(*) — REX/182 — *Socialinis globalizacijos aspektas*, 2005 m. kovo mėn.
 — REX/198 — *EESRK požiūris į rengiamą 6-ąją PPO ministrų konferenciją*, 2005 m. spalio mėn.
 — SOC/232 — *Darbinės veiklos kokybė, našumas ir užimtumas globalizacijos ir demografinių problemų fone*, 2006 m. rugsėjo mėn.
 — REX/228 — *Globalizacijos iššūkiai ES ir jos teikiamos galimybės*, 2007 m. gegužės mėn.

9.1.2 ES prekybos politika turėtų būti labiau siekiama gerinti socialinius ir aplinkos apsaugos standartus visame pasaulyje ir siekti politinio požiūrio, kuris leistų tinkamai derinti solidarumą ir savo interesus ir būtų naudingas visiems. Būtina ir toliau mažinti prekybos netarifines kliūtis, ypač kai diskriminuojamos Europos įmonės. Komitetas pabrėžia būtinybę geriau apsaugoti intelektines užsienyje užsakomų paslaugų nuosavybės teises.

9.1.3 Dėl šiuo metu vykstančių diskusijų dėl klimato kaitos, šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir darnaus vystymosi vis dažniau teks iš naujo įvertinti daugelį globalizacijos aspektų, taip pat ir prekybą. Besivystančioms šalims jau dabar reikia didesnės pagalbos arba „gebėjimų ugdymo“ naudojant švaresnes technologijas. Daugiau dėmesio bus skirta švaresnių, energijos požiūriu tausesnių transporto priemonių naudojimui, visų pirma, jei tikslinga, jūros transportui. Aplinkos srities svarstymai bus svarbesni priimančioms sprendimus dėl būsimų gamyklų vietų ir vėlesnio prekių platinimo. Todėl Komitetas prašo Komisijos — jei ji to dar nedaro — atskirai iširti su prekyba susijusius platesnės diskusijos dėl klimato kaitos aspektus.

9.2 ES pirmiausiai turėtų tinkamai įvertinti savo pranašumus ir juos stiprinti. Pirmiau minėtuose vidutinių technologijų sektoriuose įgyvendinama daugelis inovacijų. Be to, būtinos tiek materialios, tiek ir nematerialios investicijos į naujas sritis. Kai kurios šių galimybių apibūdinamos Septintojoje bendrojoje programoje (2007-2012 m.). Būtina ir toliau aktyviai veikti šia kryptimi (3).

9.3 Atsižvelgiant į spartų užsienyje užsakomų paslaugų srities vystymąsi, būtina atlikti daugiau ir įvairesnių tyrimų (pagal sektorius, regionus), pirmiausia todėl, kad šioje nuomoneje minimi tyrimai pateikia tik labai bendro pobūdžio informaciją, neatsižvelgiant į naujausius pokyčius.

9.3.1 Pastarieji ES plėtros etapai atvėrė naujas galimybes užsakyti paslaugas naujose valstybėse narėse, o tai reikalauja labai kruopščios analizės, kadangi ir naudos gavėjai, ir patiriantys nuostolius priklauso ES. Jei manome, kad naujose ir būsimose valstybėse narėse užsakomos paslaugos yra teigiamas indėlis į sanglaudos strategiją, logiška būtų išnagrinėti būsimą ES finansinių priemonių kryptį.

9.3.2 Taip pat nėra atlikta jokių išsamių tyrimų užsakomųjų paslaugų įtakos užimtumo ir įgūdžių formavimo srityje.

9.3.3 Komitetas rekomenduoja Komisijai atlikti tyrimus, kuriuose būtų nagrinėjami galimi scenarijai atsižvelgiant į trumpalaikę ir vidutinę trukmės perspektyvą, ir įtraukti į šį procesą atitinkamus suinteresuotuosius subjektus. Įvertinus verslo sprendimus priimančių asmenų apklausas susidaro iš dalies kitoks, negu prekybos statistikos pateikiamas vaizdas.

9.3.4 Tokie tyrimai galėtų būti sektoriaus tyrimų, įgyvendinant naująją pramonės politiką, dalis. Jie taip pat galėtų būti diskusijų vykdančią socialinį dialogą pagrindas ir leistų užtikrinti papildomas priemones pokyčiams numatyti ir į juos

reaguoti. (Šiuo klausimu žr. įvairias Pramonės permaitinimo konsultacinės komisijos arba EESRK nuomones).

9.4 Svarbiausi atsakymai į iššūkius, kuriuos Europai kelia pasaulinės prekybos integracija ir vis dažniau perkeliama Europos pramonės įmonės, pateikiami Lisabonos strategijoje. Esant tokioms sąlygoms, CCMI pabrėžia, kad, siekdama prisitaikyti ir išlaikyti konkurencingumą vykstant globalizacijai, Europos Sąjunga turėtų spręsti šiuos labai svarbius klausimus:

- vidaus rinkos sukūrimas ir stiprinimas,
- inovacijų skatinimas,
- užimtumo didinimas.

9.4.1 Tolesnis vidaus rinkos vystymas ir plėtra gerinant laisvą prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimą labai prisidėtų stiprinant konkurenciją, skatinančią spartesnę verslo, inovacijų diegimą ir ekonomikos augimą.

9.4.2 Vidaus rinka bus visiškai sukurta tik tada, kai į nacionalinę teisę bus tinkamai ir iki galo perkelti ir pradės galioti visi teisės aktai. Komisija ir Taryba turėtų užtikrinti, kad valstybės narės nedelsdamos vykdytų šį procesą.

9.4.3 Kad Europos Sąjunga galėtų konkuruoti pasaulio rinkoje, itin svarbu plėtoti technologijas ir sudaryti palankias sąlygas inovacijoms diegti. Tai padėtų kurti daugiau aukštos kvalifikacijos darbo vietų ir didintų ES patrauklumą verslui ir investicijoms.

9.4.4 Skatinant inovacijas turėtų būti supaprastinta ir išlaidų efektyvumo požiūriu persvarstyta patentavimo tvarka. Šiuo metu patentavimas, užtikrinantis išradimų apsaugą ES lygiu, yra daug brangesnis ir sudėtingesnis negu JAV. Turi būti pradėtas naudoti išlaidų požiūriu efektyvus Bendrijos patentas.

9.4.5 Būtina sutelkti pastangas ir koordinuoti veiksmus, kad kuo greičiau būtų pasiektas Lisabonos strategijoje numatytas tikslas 3 proc. BVP skirti nacionaliniams moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai. 2007 m. birželio 11 d. Komisijos paskelbti svarbiausi mokslo, technologijų ir inovacijų diegimo duomenys rodo, kad 85 proc. atvejų šio tikslo nepavyksta pasiekti dėl įmonių nedidelių investicijų. Tačiau galima pasiekti aukšto lygio MTTP, jei dideli privatus sektorius įsipareigojimai bus remiami nemažomis viešosiomis investicijomis. Taigi, ES viešasis sektorius (valstybės narės) turi ir toliau investuoti į MTTP, kad privataus ūkio veikla MTTP srityje galėtų vystytis toliau. Be to, vyriausybės turėtų pradėti taikyti novatorišką finansavimo politiką, skatinančią investicijas į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą.

9.4.6 Informacijos ir ryšių technologijų srities investicijos didintų valdymo veiksmingumą ir pagreitintų ryšį tarp Europos vartotojų ir rinkų. Prioritetu turėtų tapti visaapimančio plačiajuosčio interneto tinklo vystymas.

(3) Žr. šiuo klausimu EESRK nuomonę INT/269 — 7-oji MTTP pagrindų programa, 2005 m. gruodžio mėn.

9.5 Šiame procese itin svarbus vaidmuo tenka užimtumo politikai. Vieną vertus, reikia sudaryti naujas užimtumo galimybes tiems, kurie neteko darbo dėl paslaugų užsakymo užsienyje, o, antra vertus, tai padėtų išlaikyti darbuotojų įgūdžių ir prisitaikomumo standartus. Darbuotojams, praradusiems darbo vietas dėl įmonių perkėlimo, vis sunkiau rasti naują darbą. Vos prieš keletą metų darbą buvo įmanoma rasti per tris ar keturis mėnesius. Dabar tai gali trukti keletą metų, kadangi darbui imli gamyba vis dažniau perkeliama kitur ir tam nėra jokios tinkamos alternatyvos. Lankstūs, išsilavinę ir motyvuoti darbuotojai yra Europos ekonominio konkurencingumo pagrindas.

9.5.1 Atsižvelgdamas į tai, Komitetas norėtų pabrėžti Wim Kok pranešimo išvada⁽⁶⁾ dėl:

- darbuotojų ir įmonių prisitaikomumo didinimo, sustiprinančio jų galimybes numatyti pokyčius;
- dalyvavimo darbo rinkoje didinimo;
- didesnių ir veiksmingesnių investicijų į žmogiškąjį kapitalą.

9.5.2 Pasaulyje, kuriame vyksta spartūs pokyčiai, technologijos atsiranda ir greitai pasensta. Europos vyriausybės turėtų užtikrinti, kad jų piliečiams būtų sudarytos sąlygos prisitaikyti prie šios aplinkos, užtikrinamos visiems vienodas galimybes. Reikalingos šiuolaikiškos socialinės ir darbo rinkos politikos

priemonės, skatinant galimybes apskritai ir įsidarbinimo galimybes, bei veiksmai, gerinantys prisitaikymo ir persiorientavimo gebėjimus bei geografinį judumą. Sprendžiant šį uždavinį būtina, kad valstybės narės kurtų ir įgyvendintų nacionalines švietimo ir profesinio mokymo politikos priemones, leidžiančias prisitaikyti prie konkurencinės kovos lemiamų pokyčių, ir investuotų į savo piliečių švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą. Kaip pabrėžiama Lisabonos darbotvarkėje, tai turėtų apimti ir tokius naujus pagrindinius įgūdžius kaip IT, užsienio kalbų ir technologijų kultūros žinios bei verslumo ir socialiniai įgūdžiai.

9.6 Kartu su darbuotojų įgūdžiais svarbu, kad dėl paslaugų užsakymo užsienyje nebūtų dar daugiau prarandama gamybinės, prekybinės ar mokslinės patirties. Turi būti išsaugota aplinka, kuri lemia Europos patrauklumą moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai. Kad tai įvyktų, būtina persvarstyti universitetų (ypač techninių ir gamtos mokslų) vaidmenį ir jų europinio tinklo kūrimą bei bendradarbiavimą su pramonės įmonėmis.

9.7 Europos konkurencingumą visų pirma lems žiniomis grindžiama novatoriška ekonomika ir solidarumu pagrįstas socialinis modelis, užtikrinantis stiprią sanglaudą. Europa negali laimėti konkurencinės kovos esant žemiems socialiniams arba aplinkos standartams.

2007 m. rugsėjo 26 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁶⁾ 2003 m. lapkričio mėn. Užimtumo darbo grupės, vadovaujamos Wim Kok, pranešimas
Darbo grupė pradėjo veiklą 2003 m. balandžio mėn., o 2003 m. lapkričio 26 d. pateikė Komisijai pranešimą. Komisija ir Taryba pranešimo išvada įtraukė į Bendrą užimtumo ataskaitą, skirtą 2004 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos susitikimui, kurioje patvirtino būtinybę valstybėms narėms, kaip siūloma darbo grupės gairėse, imtis ryžtingų veiksmų.